

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI MADANIYAT VAZIRLIGI
O'ZBEKISTON DAVLAT SAN'AT VA MADANIYAT
INSTITUTINING FARG'ONA MINTAQAVIY FILIALI

PEDAGOGIKADA
ILMIY
IZLANISHLAR

ISSN 2992-9237

ILMIY JURNAL

2-TO'PLAM 1-SON
MART 2024

QQ'QON

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI MADANIYAT VAZIRLIGI

O‘ZBEKISTON DAVLAT SAN’AT VA MADANIYAT INSTITUTINING
FARG‘ONA MINTAQAVIY FILIALI

PEDAGOGIKADA ILMIY IZLANISHLAR

ISSN 2992-9237

ILMIY JURNAL

VOLUME 2 ISSUE 1 / MART 2024

QO‘QON

Editor in chief

Gapurov Mirmuxsin Kamoldinovich

Associated Professor

Executive Secretary

Turgunbaev Rashid Muxtorovich

Corrector

Asqarova Munajat Husanovna

Editorial board

Z.Kholmatova

Namangan State University, Doctor of

Philosophy in Pedagogical Sciences

I.Kirgizov

Candidate of Pedagogical Sciences, Fergana

State University

M.Bashmanov

Fergana Regional Branch of Uzbekistan State

Institute of Arts and Culture, Candidate of

Pedagogical Sciences, Associate Professor

I.Habibjonov

Fergana Regional Branch of Uzbekistan State

Institute of Arts and Culture, Doctor of

Philosophy in Philology (PhD)

B.Shamsiddinov

Kokand State Pedagogical Institute, Doctor of

Philosophy (PhD)

E.Qabilova

Kokand State Pedagogical Institute, Associate

Professor

M.Umarova

Kokand State Pedagogical Institute, Associate

Professor

A.Ziyayev

Kokand State Pedagogical Institute, Associate

Professor

M.Khushnazarova

Kokand State Pedagogical Institute, Associate

Professor

A.Sattarov

Fergana regional branch of Uzbekistan State

Institute of Arts and Culture

B.Kadirov

Kokand State Pedagogical Institute, Doctor of

Philosophy (PhD)

Z.Ernazarov

Kokand State Pedagogical Institute, Doctor of

Biological Sciences (PhD)

Bosh muharrir

G'apurov Mirmuxsin Kamoldinovich

Dotsent

Mas'ul kotib

Turg'unboev Rashid Muxtorovich

Musahhix

Asqarova Munajat Husanovna

Tahririyat

Z.Xolmatova

Qo'qon davlat pedagogika instituti,

Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori

I.Kirgizov

Farg'ona davlat universiteti, Pedagogika

fanlari nomzodi

X.Usmonova

O'zbekiston davlat san'at va madaniyat

instituti Farg'ona viloyat filiali, Pedagogika

fanlari nomzodi, Dotsent

I.Habibjonov

O'zbekiston davlat san'at va madaniyat

instituti Farg'ona viloyat filiali, Filologiya

fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

B.Shamsiddinov

Qo'qon davlat pedagogika instituti, Falsafa

fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

E.Qobilova

Qo'qon davlat pedagogika instituti,

Dotsent

M.Umarova

Qo'qon davlat pedagogika instituti,

Dotsent

A.Ziyayev

Qo'qon davlat pedagogika instituti,

Dotsent

M.Xushnazarova

Qo'qon davlat pedagogika instituti,

Dotsent

A.Sattarov

O'zbekiston davlat san'at va madaniyat

institutining Farg'ona mintaqaviy filiali

B.Qodirov

Qo'qon davlat pedagogika instituti, Falsafa

fanlari bo'yicha falsafa doktori

Z.Ernazarov

Qo'qon davlat pedagogika instituti, Biologiya

fanlari bo'yicha falsafa doktori

Ta'sischi

O'zbekiston davlat san'at va madaniyat

institutining Farg'ona mintaqaviy filiali

TABLE OF CONTENTS / MUNDARIJA

1.	Nozimaxon Ahmedova, M.M.Qurbonova MUSIQA MAKTABLARIDA DUTOR SINFI UCHUN YARATILGAN O‘QUV ADABIYOTLAR TAHLILI	5
2.	Barhayotjon Sobirjonovich Qodirov YANGI O‘ZBEKISTONDA TA‘LIM KLASTERINING NAZARIY ASOSLARI	9
3.	Azizbek Taslimboyev, Umidaxon Boltaboyeva BARKAMOL AVLODNI AQLIY, AXLOQIY, JISMONIY VA ESTETIK TARBIYALASHDA BOLALAR O‘YINLARINING AHAMIYATI	13
4.	Sultonov Dostonbek, R.Zununov BOSHLANG‘ICH SINFLARDA MUSIQA FANINI O‘QITISH METODIKASI	17
5.	Roziyabonu Abdusalom kizi Khasanboyeva, Otabek Rustambek oglu Anvarov THE HEART OF A WORK OF ART IS THE ENVIRONMENT	21
6.	E.Qobilova MUSIQA ONG VA HISLAR O‘RTASIDAGI VOSITACHIDIR	28
7.	Sug‘diyona Nodirbek qizi Valijonovna, R.Utaganov KICHIK YOSHDAGI BOLALAR BILAN RAQS MASHG‘ULOTLARI OLIB BORISHNING ENG MUHIM TARTIB VA TALABLARI	32

MUSIQA ONG VA HISLAR O'RTASIDAGI VOSITACHIDIR

E.Qobilova
Qo'qon DPI

Annotatsiya: Musiqa insonni ilhomlantiradi va tinchlantiradi, zavqlantiradi va tantanavorlikni beradi. Ushbu maqolada musiqaning inson ruhiyatiga ta'siri va o'quvchilar bilan ishlashda ruhiyat masalasi borasida so'z yuritilgan.

Kalit so'zlar: ruhiyat, iste'dod, qobiliyat, ijod, kreativlik, kayfiyat, zavqlanish, qat'iylik, mushohada, ko'tarinkilik, depressiya, irpda, ta'lim, tarbiya

MUSIC IS A MEDIATOR BETWEEN CONSCIOUSNESS AND FEELINGS

E.Kobilova
Kokand DPI

Abstract: Music inspires and calms a person, gives pleasure and solemnity. This article talks about the influence of music on the human psyche and the issue of psychology in working with students.

Keywords: spirit, talent, ability, creation, creativity, mood, enjoyment, determination, observation, elation, depression, irpda, education, upbringing

Musiqaning insonning axloqiy va estetik didini shakllantirish, hissiy tuyg'ularini rivojlantirish, ijodiy qobiliyatlarini rag'batlantirish vositasi sifatida roli juda muhimdir. Musiqa inson madaniyatida va jamoaviy hayotda o'ziga xos o'ringa egadir. Musiqa hayotimizda juda katta rol o'ynaydi. U ilhomlantiradi va tinchlantiradi, zavqlantiradi va tantanavorlikni beradi. Umuman olganda va har bir inson uchun individual ravishda qadimgi faylasuflar va donishmandlar yozgan. Musiqa butun dunyoni ilhomlantiradi, qalbni qanotlar bilan ta'minlaydi, tasavurning parvozigga yordam beradi; musiqa mavjud hamma narsaga hayot va zavq bag'ishlaydi. Uni hamma narsaning go'zal va hamma narsaning timsoli deb atash mumkin. "Musiqa ruhning axloqiy tomoniga ma'lum bir ta'sir ko'rsatishga qodir; musiqa shunday xususiyatlarga ega ekan, uni yoshlar tarbiyasi uchun fanlar qatoriga kiritish kerak "Musiqa quvonch manbai dono odamlar, u odamlarda ezgu fikrlarni uyg'otishga qodir, ularning ongiga chuqur kirib boradi, odat va odatlarni osongina o'zgartiradi. Psixologik ta'lim bo'lajak mutaxassisga musiqa san'atining psixologiyaning nozik jihatlari va musiqa pedagogikasi borasida bilim olishga yordam beradi. Bo'lajak bastakor, ijrochi, musiqashunos, pedagog insonning ichki kechinmalari, uning o'y va intilishlari, tahliliy hisob-kitob va tasavvurlar parvozi, musiqiy asar ustida ishlash va uning konsertdagi

ijrosi, iroda va xotira, xarakter va qobiliyat, shuningdek, musiqachi va tinglovchi shaxsiyatining boshqa psixologik sifatlarini yaxshi bilishi va etarlicha aniq tasavvur eta olishi kerak. Musiqa psixologiyasi - psixologiyaning shunday sohasiki, u musiqaviy eshitish qobiliyati, eshitish sezgisining chegaralari, musiqaning lad, ritmikasini his qilish, sozni taktil (paypaslab) sezish, musiqaning anglanishi, yodda saqlanishi, ijro etilishi va undan bahramand bo'lish kabi masalani qamrab oladi. Musiqiy iste'dod va zakovat o'zining cheksiz imkoniyatlari, mo'jizaviy tabiati bilan bizni hayratga soladi va maftun etadi. Musiqa psixologiyasi haqidagi yanada qadimiyroq ta'limotlar Qadimgi Misr, Hindiston, Xitoy olimlari, zardushtiylarning muqaddas kitobi «Avesto»da bayon etilgan. Pifagorning evritmiya, Arastuning mimesis ta'limotlari shular jumlasidan. Ular musiqaning inson ongi, shaxsiga, umuman, jamiyat rivojiga ulkan ta'sirini ta'kidlab o'tishgan. O'zbek musiqa ijrochilari, bastakor va kompozitorlari - Yunus Rajabiy, Mutal Burxonov, Mirsodiq Tojiev va boshqalar hayotidagi misollar musiqa yaratish, ijro etish va tinglash jarayonida inson qanday psixologik xususiyatlarga, hayratlanarli imkoniyatlarga egaligini yaqqol ko'rsatadi. Mana, ayrim misollar: Yunus Rajabiy o'zining ko'p jildlik «O'zbek xalq musiqasi», «Shashmaqom» to'plamlaridagi deyarli barcha qo'shiq va kuylarni yoddan yozgan. Mirsodiq Tojiev ajoyib simfoniyachi kompozitor bo'lgan, shu bilan bir qatorda u xalq kuylari va mumtoz musiqani puxta o'zlashtirgan edi. U juda ko'p maqom yo'llarini yoddan bilgan. Xatto keksa xonandalar ham unga biror maqomni aytib berishini iltimos qilib murojaat qilar va keyinchalik ularni o'z konsert dasturlariga kiritishar edi. Musiqa qadimgi yunoncha: "muzalar san'ati" - inson hissiy kechinmalari, fikrlari, tasavvur doirasini musiqiy tovushlar izchilligi yoki majmui vositasida aks ettiruvchi san'at turi. Uning mazmuni o'zgaruvchan ruhiy holatlarni ifodalovchi muayyan musiqiy-badiiy obrazlardan iborat. Musiqa insonning turli kayfiyatlari (masalan, ko'tarinkilik, shodlik, zavqlanish, mushohadalik, g'amginlik, xavf-qo'rquv va boshqalar) ni o'zida mujassamlashtiradi. Musiqaning odam ongi va hissiyotiga ta'sir etishning ajoyib kuchi uning ruhiy jarayonlarga hamohang bo'lgan protsessual - muayyan jarayonli tabiati bilan bog'liqdir. Musiqa iste'dod va zakovat o'zining cheksiz imkoniyatlari, mo'jizaviy tabiati bilan bizni hayratga soladi va o'ziga maftun etadi. Musiqa psixologiyasi juda qadim davrlardan o'rganib kelinmoqda. Musiqa psixologiyasi bo'yicha ilk izlanishlar antik davr faylasuflari asarlarida va o'rta asrlarga kelib sharqning buyuk mutaffakkirlari asarlarida ham ko'rishimiz mumkin. Musiqa psixologiyasi yo'nalish va tarmoqlarga egadir. Masalan: musiqiy ijod psixologiyasi - bu asosan bastakor va kompozitorlarning xayol, tasavvur, musiqa yaratish, yangi musiqiy asarni dunyoga keltirish bilan bog'liq bo'lgan faoliyatidir. P.I.Chaykovskiy mazkur jarayon va o'sha daqiqada paydo bo'luvchi ilhom haqida shunday degan edi: "Ilhom kelgan paytda, odatdagi holatdan chiqa boshlaysan. Bir fikr boshqa birini haydamoqchi bo'ladi, bu tushuntirib bo'lmas ilhom tuyg'usidir". Kompozitor nota

yozish bilan birga asarni tinglovchiga aniq etkazib bera oladigan ijrochini ham yaxshi tasavvur qilishi kerak. Musiqa psixologiyasining yana bir yoʻnalishi bu - musiqiy ijrochilik psixologiyasidir. Bu yoʻnalishda musiqa sanʼatidagi asosiy faoliyatlardan biri musiqa ijrochiligidir. Zoʻr ijroni tinglab, lazzat, quvonch, ilhom tuygʻularini his etamiz yoki yunonlar aytganidek, "ichki", ruhiy poklanish va engilanish Musiqiy idrok psixologiyasi bu - musiqani tinglab idrok etishini ham xuddi musiqa yozish va ijro etish kabi musiqa sanʼatidagi asosiy faoliyat turi deb hisoblash lozim. Qolaversa, tinglovchisiz musiqa sanʼati oʻz maʼnosini yoʻqatadi va yashashdan toʻxtaydi. Musiqa tinglash va uni idrok etish musiqa faoliyatining shunday turiki, u Musiqiy taʼlim, tarbiya psixologiyasi bu - musiqa psixologiyasining mazkur tarmogʻi psixologik yoʻriqlariga asoslanadi, oʻquvchilar bilan ishlashning aniq usullarini topishga yordam beradi. Bu tarmoq oʻquvchilarning tabiiy xususiyatlarini, qobiliyatlarini toʻgʻri yoʻnaltiruvchi va musiqiy qobiliyatini rivojlantirishga imkon beruvchi musiqa pedagogikasiga uzviy bogʻliqdir. Musiqani eshitish qobiliyati, musiqiy xotira, ritmni aniqlash, tekshirish kabi anʼanaviy usullar bilan bir qatorda musiqa psixologiyasida musiqiy zehn, isʼtedod, qobiliyatlarni aniqlash, asarni oʻrganish va uning ustida ishlash, konsertda chiqish uchun tayyorgarlik koʻrish, oʻquvchilar va konsert jamoasi bilan oʻzaro munosabatlar va boshqa testlar ishlab chiqilgan. Musiqa taʼlimi va tarbiya psixologiyasi ikki yoʻnalishda oʻrganiladi: bu maxsus musiqa taʼlimi va umumiy musiqa tarbiya yoʻnalishidir. Musiqashunoslik, musiqa targʻiboti va musiqiy maʼrifat psixologiyasi - bu musiqashunoslik va musiqiy maʼrifiy faoliyat musiqa sanʼati oʻrganish va targʻib etishga yoʻnaltirilgan. Musiqa tarixchilari, tanqidchilari, nazariyotchilari, targʻobotchilari, musiqa maʼrifati bilan shugʻullanuvchilar musiqa holatidagi fanlarni oʻrganishadi, tahlil qilishadi, boyitishadi, rivojlantirishadi hamda klub, istirohat bogʻlari, dam olish uylari, radio, telvidenia, matbuot va boshqa joylarda omma oʻrtasida madaniy-maʼrifiy ishlarni olib borishadi. Musiqa psixoterapiya psixologiyasi-sogʻlomlashtirish maqsadida foydalanilgan musiqa musiqiy psixoterapiyada oʻrganiladi. Buning uchun tinglash va ijod qilishga moʻljallangan musiqa tavsiya etiladi. Bizda musiqa psixologiyasining mazkur sohasi deyarli oʻrganilmagan, negaki u ham meditsina, ham musiqa sohalari boʻyicha jiddiy ilimga ega boʻlishni taqazo etadi. Biroq buyuk mutaffakir -olim Ibn Sino tadqiqotlarida bu sohadagi izlanishlarni koʻrishimiz mumkin. Musiqaning odam ongi va hissiyotiga taʼsir etishning ajoyib kuchi uning ruhiy jarayonlarga hamohang boʻlgan protsessual - muayyan jarayonli tabiati bilan bogʻliqdir. Musiqa asarlari mazmunida musiqali obrazlarning oʻzaro munosabatlari (taqqoslanish, toʻqnashuv, rivojlanish kabi) jarayonida shakllanadi. Mazkur jarayonning xususiyatlariga koʻra Musiqa mazmuni ham turli - epik, dramatik, lirik belgilarga ega boʻlishi mumkin. Bulardan insonning ichki dunyosi, ruhiy holatlarini ifodalashga moyil boʻlgan lirika Musiqaning "botiniy" tabiatiga ancha yaqindir. Musiqaning mazmuni - shaxsiy, milliy va umumbashariy

badiiy qiymatlarning birligidan iborat bo'lib, bunda ma'lum xalq, jamiyat va tari-xiy davrga xos ruhiy tarovat, sur'at, ijtimoiy fikr va kechinmalar umumlashgan holda ifodalanadi. Musiqa shakllari har bir davrning ma'naviy ma'rifiy talablariga javob bergan holda, ayni vaqtda inson faoliyatining ko'pgina jabhalari (muayyan jamoaviy tadbirlar, odamlarning o'zaro etik va estetik ta'sir etish, muloqot qilish jarayonlari) bilan mushtarakdir. Musiqaning inson salomatligi, emotsional holatiga ta'sir etish imkoniyati, musiqani tinglash va ijro etish jarayonidagi chuqur musiqiy kechinmalarning ijobiy ta'siri psixologiyada ham, musiqada ham ilmiy izlanishlar olib borish uchun muhim asosdir. Musiqa o'qituvchisi psixologiyani yaxshi bilsagina bolalar qalbiga yo'l topa oladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. R.G'.Qodirov. "Musiqa psixologiyasi" „Musiqa“ nashryoti Toshkent 2005 .
2. V.I.Petrushin. "Muzika'kalnaya psixologiya" M.1997
3. Kabilova, E. B. "FORMIROVAT DUKHOVNOE MIROVOZZRENIE PODRASTAYUSCHEGO POKOLENIYA CHEREZ FOLKLORA GENRE." *Oriental Art oath Culture* 3.1 (2022): 291-295.
4. Kabilova, E. B. "FORMIROVAT DUKHOVNOE MIROVOZZRENIE PODRASTAYUSCHEGO POKOLENIYA CHEREZ FOLKLORA GENRE." *Oriental Art oath Culture* 3.1 (2022): 291-295.
5. Bakirovna, QE "Theoretical And Methodological Basis Of Overcoming Contradictions In Modern Musical And Educational Practice." *Eurasian Journal of Learning and Academic Teaching* 1.1 (2021): 117-120.
6. Kabilova, Ezoz . "THE PLACE OF FOLK SONGS IN ISAJAN SULTAN'S STORIES." *American Journal Of Social Sciences And Humanities Research* 4.02 (2024): 44-49.
7. Kabilova, Ezoz . "THE PLACE OF FOLK SONGS IN ISAJAN SULTAN'S STORIES." *American Journal Of Social Sciences And Humanities Research* 4.02 (2024): 44-49.
8. Qabilova, Ezozkhan. "The Significance Of Interdisciplinary Connection In The Formation Of Music Literacy In Children With Hearing Defect In Music Lessons." *Onomázein* 62 (2023): December (2023): 1382-1388.
9. Kabilova, EB, et al. "THE FORMATION PROCESS OF ANCIENT MUSICAL ART." *Science and innovation* 2. Special Issue 14 (2023): 560-565.
10. Jamoliddinova, D., et al. "SPECIFIC CHARACTERISTICS OF THE DEVELOPMENT OF THE PROFESSIONAL AND PEDAGOGICAL CREATIVITY OF FUTURE MUSIC EDUCATION TEACHERS. Ezozkhan Kabilova ." 269.
11. E. B. Qobilova MUSIC AND HARMONY OF MOVEMENT IN THE ACTIVITIES OF MUSICAL AND RHYTHMIC MOVEMENTS 212-215